AGROTSENOZ ZARARKUNANDA TANGACHAQANOTLILARI

Abdullojonov Goibjon Avazzoda
Farg‘ona davlat universiteti, magistratura talabasi
domullojonjuraev938@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu tezisda agrotsenozlarda uchraydigan zararkunanda tangachaqanotlilar (Lepidoptera)ning biologik va ekologik xususiyatlari, qishloq xo‘jaligi ekinlariga yetkazadigan zarari hamda ularga qarshi kurashishning zamonaviy usullari yoritilgan. Tangachaqanotlilar turkumiga mansub ayrim kapalaklarning lichinkalari turli qishloq xo‘jaligi ekinlarining bargi, mevasi, poyasi, ildizi va generativ organlari bilan oziqlanib, hosildorlikning kamayishiga sabab bo‘ladi. Zararkunandalarni monitoring qilish, agrotexnik, biologik va zarurat tug‘ilganda kimyoviy himoya usullaridan uyg‘un foydalanish ekinlarni samarali himoya qilishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: agrotsenoz, tangachaqanotlilar, Lepidoptera, kapalaklar, lichinka, zararkunanda, qishloq xo‘jaligi ekinlari, biologik kurash, monitoring.

Asosiy qism

Tangachaqanotlilar (Lepidoptera) turkumiga kapalaklar va turli tunlamlar kiradi. Ularning rivojlanishi to‘liq o‘zgarish, ya’ni tuxum, lichinka, g‘umbak va voyaga yetgan hasharot bosqichlaridan iborat. Zararkunanda turlarning asosiy zarar yetkazuvchi bosqichi ko‘pincha lichinkalik davriga to‘g‘ri keladi.

Agrotsenozlarda uchraydigan zararkunanda tangachaqanotlilar turli ekinlarga ixtisoslashgan bo‘lishi mumkin. Ular g‘o‘za, makkajo‘xori, pomidor, karam, mevali daraxtlar, poliz ekinlari va boshqa qishloq xo‘jaligi o‘simliklariga zarar yetkazadi. Lichinkalar barglarni kemirishi, o‘simlik poyasi va mevalariga kirib borishi yoki meva va

urug‘lar bilan oziqlanishi natijasida o‘simlikning fiziologik holati yomonlashadi.

Zararkunanda tangachaqanotlilarning rivojlanish tezligi va soni harorat, namlik, oziqa miqdori, o‘simliklarning fenologik holati va tabiiy kushandalar kabi ekologik omillarga bog‘liq. Qulay sharoitda ayrim turlar tez ko‘payib, qisqa vaqt ichida ekinlarga sezilarli zarar yetkazishi mumkin.

Zararkunandalarga qarshi kurashishda, avvalo, muntazam monitoring olib borish zarur. Monitoring orqali zararkunandaning turi, tarqalish darajasi, rivojlanish bosqichi va populyatsiya zichligi aniqlanadi.

Agrotexnik kurash usullariga almashlab ekish, dalani begona o‘tlardan tozalash, o‘simlik qoldiqlarini yo‘qotish, tuproqqa sifatli ishlov berish va ekish muddatlarini to‘g‘ri belgilash kiradi.

Biologik kurash usulida zararkunandalarning tabiiy kushandalaridan foydalaniladi. Ayrim parazit va yirtqich organizmlar hamda entomopatogen mikroorganizmlar zararkunandalar sonini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Kimyoviy himoya vositalaridan zararkunanda soni iqtisodiy zarar chegarasidan oshgan hollarda foydalanish maqsadga muvofiq. Bunda preparatlarni to‘g‘ri tanlash va qo‘llash me’yorlariga rioya qilish muhim.

Xulosa

Agrotsenozlarda zararkunanda tangachaqanotlilar qishloq xo‘jaligi ekinlarining hosildorligi va mahsulot sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadigan muhim fitofag guruhlardan biridir. Ularning asosiy zarari lichinkalarining o‘simlik organlari bilan faol oziqlanishi bilan bog‘liq.

Zararkunandalarga qarshi samarali kurashish uchun monitoringni muntazam olib borish, agrotexnik va biologik usullardan keng foydalanish hamda kimyoviy vositalarni faqat zarur hollarda qo‘llash lozim. Integratsiyalashgan himoya tizimidan foydalanish agrotsenozlarda zararkunandalar sonini nazorat qilish va ekologik muvozanatni saqlashning samarali yo‘llaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. DJL. Eccopisa effractella Zeller new to the British Isles. 1996. –P. 181-183.

2. Agassiz Agassiz DJL. Prays peregrina sp. n. a presumed adventive species in Greater London. 2007. –P. 407-410.

3. Alma M. Solis. Phylogenetic studies and modern classification of the Pyraloidea // Revista Colombiana de Entomología, 2007. –P. 1-9.

4. Anton van der Linden. Effectiviness of pesticides and potential for biological control of Tuta absoluta // IOBC/wprs Bulletin Vol. 68., 2011. –P. 97-100.

5. Battisti A. Expansion of geographic range in the pine processionary moth caused by increased winter temperatures // Ecological Applications, 2005. –P. 2084-2096.